

א. ברכת 'בורא מאורי האש' במוצ"ש שחל בו ט"ב, ולנשים

סעיף א', שו"ע: ליל ט"ב שחל באחד בשבת כשרואה הנר אומר 'בורא מאורי האש'. ומנהג¹ ישראל שמברכין בבית הכנסת לאחר תפילת ערבית קודם אמירת איכה, ויש² אומרים שנכון שהש"ץ יברך ויוציא כולם, ואין³ מדליקין אבוקה כבכל מוצ"ש אלא מצרפין שתי נרות יחד.

והנשים הנמצאות בבית יש להזכיר⁴ לומר 'ברוך המבדיל וכו', ולהזכיר⁵ לברך בורא מאורי האש לעצמן אחר אמירת 'ברוך המבדיל וכו', והחוששים⁶ לספיקו של הביה"ל (סימן רצ"ו סעיף ח' ד"ה לא יבדילו, שנשים אינן רשאיות לברך בורא מאורי האש) נכון שהבעל לא יברך בורא מאורי האש בביהכ"נ אלא בביתו (לאחר אמירת ברוך המבדיל) ויוציא את אשתו ובי"ב, ויש⁷ שכתבו שאין לשנות ממנהגן של ישראל שהאנשים מברכין ברכה זו בבית הכנסת, ויש⁸ שכתבו שאין הנשים נוהגות כלל לברך בורא מאורי האש במוצ"ש זו.

1. שו"ת שבט הלוי ח"ז סי' ע"ז עפ"י הבי"ב בשם אבודרהם ולקט יושר וקיצור שלי"ה ועוד שמברכין בביהכ"נ לפני קריאת איכה, (ומש"כ המשנ"ב בשם ה"ט"ז דבאיכה כתיב במחשכים וכו' וגם שיהנה וכו', הם ב' טעמים שונים, וביאור הדברים, ה"ט"ז מיירי למנהג בזמניהם שהיו שומעים בע"פ קריאת איכה מפי הש"ץ, ואף על פי שאינם נהנים מהאור, מ"מ לקיים הרמז ד'מחשכים הושבני צריכים קודם לברך וליהנות מהאור, ואח"כ כשהולכים ויושבים מאור לחושך מקיימים במחשכים הושבני, וטעם ב' הוא למנהגנו דכל אחד אומר בלחש הקריאה מתוך ספר יחד עם הש"ץ (וכדלקמן משנ"ב סי' תקנ"ט סקט"ו) וע"ז אמר דבזה פשוט שצריך לברך קודם, שהרי יהנה מאורו כשקורין איכה, וע"ע פמ"ג מ"ז סק"א)

2. סי' ט"ב שחל ביום א' להגר"ש דבליצקי זצ"ל דכיון דאיכא ראשונים דס"ל דאין לברך בשנה זו על הנר (מאירי תענית ל' ע"ב בשם הראב"ד ורב עמרם), לכן עדיף למעט בברכה זו ואחד יברך ויוציא כולם.

3. שם, דמדינא די בנר יחידי וביום זה אין ראוי להרבות באורה, ומיהו המנהג לצרף ב' נרות ותו לא (וכ"ה בא"א בוטשאטש תנינא להקפיד לצרף ב' נרות).

4. בה"ט סק"א ומשנ"ב סק"ב בשם השלי"ה.

5. קיצור שלי"ה עמ' ר"ב, רוח חיים למהר"ח פלאגיי סי' זה, שו"ת שבט הלוי (שם), שו"ת יבי"א ח"ד סי' כ"ד.

6. שש"כ פס"ב הערה צ"ח בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (ועיין סי' רצ"ו אות כ' שהבאנו את דעות הפוסקים בזה), ובשו"ת ישא יוסף חאו"ח ח"א סי' קי"ח בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל שכן נכון לנהוג שהבעל יברך בבית, שהרי כהיום נוהגים כולם לומר ברוך המבדיל וללבוש בגדי חול בבית, ונכון לחשוש לשיטת הביה"ל דנשים לא יברכו לעצמן, וכ"ה בס' הליכות והנהגות אמרי סופר שער ט' אות ט"ו, ועיי"ש שאם הבעל לא בירך בבית תברך האשה בלא הזכרת י"ה אלו קיני, אלא בהרהור.

7. שו"ת שבט הלוי שם.

8. סי' ט"ב שחל ביום א' (שם) "מימינו לא שמענו נשים שינהגו לברך בומה"א במוצ"ש זו", והיינו משום שגם בכל מוצ"ש איכא דס"ל דנשים פטורות ובמוצ"ש זו איכא דס"ל דכו"ע פטורים וכמשנת"ל, ובשו"ת רבבות אפרים (ח"ג סי' ש"ע) דכ"ש במוצ"ש זו דאין מסדרין אותו על הכוס יש יותר קפידא שנשים לא יברכו לעצמן.

ב. דיני הבדלה ושאר מנהגי מוצאי ט"ב שחל ביום א'

שם: ובליל⁹ מוצאי ט"ב מבדיל על הכוס¹⁰ ואינו מברך לא על הנר ולא¹¹ על הבשמים. ואין¹² אומרים פסוקים הנה א - ל ישועתי וכו' אלא מתחילין בורא פרי הגפן, ויש¹³ שהקפידו לנעול קודם הבדלה את מנעליהם, ויש¹⁴ שלבשו אף בגדי השבת ואח"כ הלכו בהם לקדש הלבנה, ויש¹⁵ שהשלימו אח"כ את סעודת מלוה מלכה בזמירותיה.

ואשה שבעלה מתאחר לבוא מביהכ"נ וקשה לה להמתין בצום עד שוב בעלה, לא¹⁶ תבדיל לעצמה, אלא צריכה להשתדל לשמוע הבדלה מאחר, ואם אין לה ממי לשמוע הבדלה יש¹⁷ לצדד שתטעום פחות מכביצה בלא הבדלה (וכשיבוא בעלה מביהכ"נ תשמע ממנו הבדלה), ועדיף, אם באפשרותה, להסתפק¹⁸ בשתיית תה או קפה בלא טעימת מאכל.

⁹. ובטור הכא בשם בה"ג שאינו רשאי להבדיל בשבת (ללא אש) לאחר פלג המנחה ולשתות הכוס, כי מיד כשמבדיל חל עליו דיני תשעה באב ויהיה אסור עליו לשתות הכוס, כי הבדלה נחשבת כקבלת תענית (ועי' משנ"ב סי' רצ"ט סקכ"ב ושעה"צ סקל"ג שאינו דומה לתענית שהיחיד מקבל עליו שרשאי בכך, כי תענית יחיד הו"ל כנדר, ובנדריים הולכים אחר לשון בני"א, ובלשון בני"א גם לאחר שהבדיל עדיין נחשב יום, כיון שעדיין לא שקעה חמה).

¹⁰. ומבדילין על היין ושותים ממנו - כמבואר במשנ"ב (ועיין לקמן סי' תקנ"ח הערה 19 שיש דיעות שכשת"ב חל ביום א' יש להבדיל על בירה, וכ"ה בשו"ת ישא יוסף או"ח ח"א סי' קי"ח בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל), ולקמן סי' תרכ"ד אות ה' מבואר בענין שלא לברך ברכת 'שהכל' על משקה ששותה אח"כ כי יין פוטר כל מיני משקין, וכן אם נוטל מיד אח"כ ידיו לסעודה אם ברכהמ"ז פוטרנו, עיין שם.

¹¹. ואם טעה ובירך על הבשמים או על הנר או על שניהם, עיין פסק"ת סי' רצ"ז אות ח' והערה 60 איסתפקתא האם צריך לברך שוב בופה"ג, ובסי' רט"ו הערה 80 דכיון שלפי דעתו היה לו לברך לא הוי הפסק, וספק ברכות להקל.

¹². שש"כ פס"ב סעי' מ"ד עפ"י המטה אפרים סי' תקפ"א בקצה המטה סקפ"א דפסוקים אלו הם לסימן טוב ולהצלחה, ודווקא במוצ"ש אומרים אותו.

¹³. שו"ת מהר"ש סי' תי"ג הו"ד בסי' ט"ב שחל בשבת פ"י הערה כ'.

¹⁴. מנהגי קרלין בסו"ס בית אהרן, וכן נהג אא"ז זצ"ל, והוא עפ"י המבואר בשו"ע סי' תכ"ו סעי' ב' דיש לקדש הלבנה כשהוא מבושם ובגדיו נאים.

¹⁵. שם, רזא דעובדא עמי קמ"ח ואף זימרו המבדיל (ואולי גם אמרו ויתן לך), ועי' לעיל סי' תקנ"א (אות ל"ד) דנהגו לטבול במקוה לפני קידוש לבנה ולטויל ידיים לפני מעריב ג"פ לסירוגין עד פרק הזרוע.

¹⁶. שו"ת מנח"י ח"ח סי' נ"א דלדעת כמה פוסקים בסוס"י רצ"ו אין לנשים להבדיל לעצמן, ואף כי הנהוג עפ"י הרבה פוסקים שמבדילות לעצמן, מ"מ במוצ"ש נוסף דיעות הפוסקים דס"ל דאין כלל חיוב בהבדלה (עיין בב"י), והוי כעין ס"ס לא להבדיל.

¹⁷. לוח דבר יום ביומו, סי' ט"ב שחל בשבת פ"י הערה י"א, ובשו"ת מנח"י (שם) נשאר בצ"ע בזה, ובשו"ת אמרי אברהם ח"א סי' כ"ד הכריע דבמקרה כזה יש לה להבדיל לעצמה.

¹⁸. סי' ט"ב שחל ביום א' - דבליצקי סעי' ע' דאפשר דדינן כמים המותרים לפני הבדלה, ועי"ש עוד שהכרעתו שאם לא די לה וחייבת לטעום שתבדיל קודם.